

नेपाल सरकार
सिंचाइ मन्त्रालय
सिंचाइ विभाग
सिंचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजना
(आई डब्ल्यू आर एम पी)

कन्काई सिंचाइ प्रणाली

सम्पत्ति व्यवस्थापन योजना - कन्काई शाखा नहर S3 (मस्यौदा अन्तिम प्रतिवेदन)

विषय सूची

१. आयोजनाको पृष्ठभूमि
२. S3 शाखा नहर सिंचाइ उप-प्रणालीको परिचय
३. जल उपभोक्ता संस्था
४. सम्पत्तिको वर्तमान अवस्थाको लेखाजोखा
५. नहर संचालन तथा मर्मत सम्भार खर्च
६. जल उपभोक्ता संस्थाको स्रोत व्यवस्थापन योजना
७. शाखा र प्रशाखा नहर अर्न्तगतको नहर, नहरी सफा गर्ने निति नियम
८. निष्कर्ष र सुझाव

परिशिष्ट

१. S3 शाखा नहरको संरचनाहरुको वर्तमान अवस्थाको लेखाजोखा
२. S3 शाखा नहरसंग जोडिएका भवनहरु र अन्य सम्पत्तिको -
वर्तमान अवस्थाको लेखाजोखा
३. S3 शाखा नहरको नहर संचालन खर्चको विवरण
४. S3 शाखा नहरको मर्मत सम्भार खर्चको विवरण

१. आयोजनाको पृष्ठभूमि

१.१. सामान्य जानकारी

बिस्व बैंकले धेरै समय अगाडी देखिनै नेपालको सिचाई तथा जलस्रोतको क्षेत्रमा ठुलो भूमिका खेल्दै आइरहेको छ । येही भूमिका नै निरन्तरता दिनका लागि बिस्व बैंक र नेपाल सरकार बीच सिचाई तथा जलस्रोत ब्यबस्थापनका लागि सिचाई तथा जलस्रोत ब्यबस्थापन आयोजन (IWRMP) सहमति सन् २००८ जनवरी ३१ (2008 JAN 31) मा गरिएको थियो । यो आयोजनाको पहिलो चरण सन् २०१३ जुन ३० (2013 JUN 30) अन्त्य लगतै थप एक वर्ष गरि सन् २०१४ जुन ३० (2013 JUN 30)मा अन्त्य भएको थियो । सन् २०१३ डीसेम्बरमा नेपाल सरकारले बिस्व बैंकसंग प्रणालीको पुर्नस्थापना, प्रणालीको आन्तरिकिकरण, प्रणालीको बिकास र सिचाई तथा कृषि क्षेत्रमा भएको उपलब्दीको उचित सदुपयोगको लागि अतिरिक्त पुजी को रुपमा US \$50 million सहयोगको लागि पहल गरिएको थियो । फलस्वरूप यो आयोजनाको लागि थप अतिरिक्त पुजीको रुपमा सहमति स्वरूप सन् २०१४ जुलाई देखि २०१८ जुलाई ३० सम्म हुने गरि ऋण स्वरूप US \$30 million र अनुदान स्वरूप US \$20 million गरि जम्मा \$50 million प्रदान गरिएको थियो ।

यस आयोजना अन्तर्गत चरोवटा बिभाग रहेका छन् ।

सिचाई पूर्वाधारको बिकाश तथा सुधार

सिचाई ब्यबस्थापनको हस्तान्तरण

सुधारिएका जलब्यबस्थापनको संथागत तथा नीतिगत सहयोग

एकीकृत बालि तथा जल ब्यबस्थापन

माथिका यी बिभाग मध्ये कम्पोनेन्ट B बिभागको मुख्य उदेश्य भनेको चुनिएका सिचाई प्रणाली मा सिचाई सेवा प्रदान र सिचाई सेवाको कार्यक्षमता बृदी गरि जल उपभोक्ता समितिलाई सिचाई ब्यबस्थापन हस्तान्तरण कार्यक्रमबाट यी कार्यहरुको यैकिबद्धता अनुरूप हस्तान्तरण गर्नु हो ।

सिंचाइ व्यवस्थापन हस्तान्तरण कार्यक्रमले निम्नलिखित उपलब्धि हासिल गर्ने लक्ष्य राखेको छ :

- (क) जल उपभोक्ता समिति को आर्थिक तथा संथागत रुपले दिगोपन हुने, क्षमता र समानस्तर सिचाई सेवा दिलाउन सक्षम हुने
- (ख) चुनिएका सिचाई योजनाको भौतिक कार्यहरु सुध्दिड हुने
- (ग) सिचाई बिभागसंगको सम्झौता अनुसार जल प्रदान हुने
- (घ) जल उपभोक्ता समितिलाई स्वाधीन स्वचालित र आर्थिक रुपले स्थापित

अहिले कम्पोनेन्ट 'बि' ले ४ वटा माध्यम संस्थाबाट ब्यबस्थित सिचाई प्रणालीको ४ वटा उप - प्रणालीको परिचालन र रेखदेख गर्न नीतिगत तरिकाले स्थापित जल उपभोक्ता समितिलाई सहयोग पुर्याई रहेको छ ।

१.२. सम्पत्ति व्यवस्थापन योजना

सम्पत्ति व्यवस्थापन योजनाको आरम्भ वित्तीय र वाणिज्य क्षेत्रबाट भएको हो र हाल यस योजनाको प्रयोग सिंचाइ तथा भल-निकास क्षेत्रमा पनि भैरहेको छ । पारम्परिक रुपमा, सिंचाइ तथा भल-निकास संरचनाहरूमा गरिने लगानी मूल रुपमा संरचनाहरूको योजना र निर्माणमा मात्र केन्द्रित हुने गर्दथ्यो, तर संरचनाहरूको आर्थिक जीवनमा हुने सम्पत्तिको उपभोग र क्षयलाई थोरै मात्र वास्ता गरिन्थ्यो । तथापि, संरचनाहरूको व्यवस्थापन अन्तर्गत मर्मत सम्भार, पुनर्स्थापना, आधुनिकीकरण वा नया प्रविधिको कार्यान्वयन, सम्पत्तिको प्रतिस्थापना र विस्थापन जस्ता विभिन्न कार्यहरू पर्दछन् । यी सबै कार्यहरूको आफ्नो मूल्य हुन्छ र दिगो सेवा प्रदान गर्ने कार्यको समग्र मूल्यमा यी कार्यहरूको मूल्य समावेश गरिन्छ ।

सम्पत्ति व्यवस्थापन योजना भनेको, उपभोक्ताहरूलाई विश्वसनीय र खर्च बेहोर्न सकिने गरी सेवा प्रदान गर्नको लागि, संरचनाहरूमा दिगो रुपमा गरिने लगानीको योजना तर्जुमा गर्ने एउटा प्रक्रिया हो ।

१.३. S3 शाखा नहरको सम्पत्ति व्यवस्थापन योजनाको उद्देश्य

S3 शाखा नहरको सम्पत्ति व्यवस्थापन योजनाको उद्देश्य जल उपभोक्ता संस्थालाई सिंचाइ प्रणालीको दिगोपनाको लागि संरचनाहरूको संचालन र मर्मत सम्भारको लागि वार्षिक रुपमा आवश्यक पर्ने लगानी बारे जानकारी गराई स्रोत संकलन र परिचालन गर्न समेत सहयोग गर्ने हो ।

१.४. सम्पत्ति व्यवस्थापन योजना तर्जुमा कार्यविधि

S3 शाखा नहरमा रहेका संरचनाहरूको लागत तयार गरी वर्तमान अवस्थाको मूल्यांकन समेत गर्ने कार्य जल व्यवस्थापन ईन्जीनियरको निर्देशन बमोजिम फिल्ड ईन्जीनियरद्वारा जनवरी, २०१७ ई. मा सम्पन्न गरिएको थियो । संरचनाहरूको वर्तमान अवस्थाको मूल्यांकन भौतिक अवस्थाको मूल्यांकनको लागि तोकिएको ५ अवस्थाको लागि तालिका २ मा उल्लेखित विवरणको आधारमा गरिएको छ ।

S3 शाखा नहरको संचालन र मर्मत सम्भारको लागि लाग्ने खर्चको लागत अनुमान संरचनाहरूको वर्तमान भौतिक अवस्थालाई मध्येनजर राख्दै सम्बन्धित प्रणाली व्यवस्थापन इकाइको इंजिनियरसंग परामर्श गरी ल्याइएको खर्चलाई जल उपभोक्ता समितिको क्षमतालाई मध्यनजर राख्दै परिमार्जन गरि नहर संचालन एबम नहर मर्मत खर्च आकलन गरिएको छ । लागत अनुमानलाई चालू आर्थिक वर्ष समेत गरी ५ आर्थिक वर्षमा विभाजन गरिएको छ ।

१.५. प्रतिवेदनको सीमा

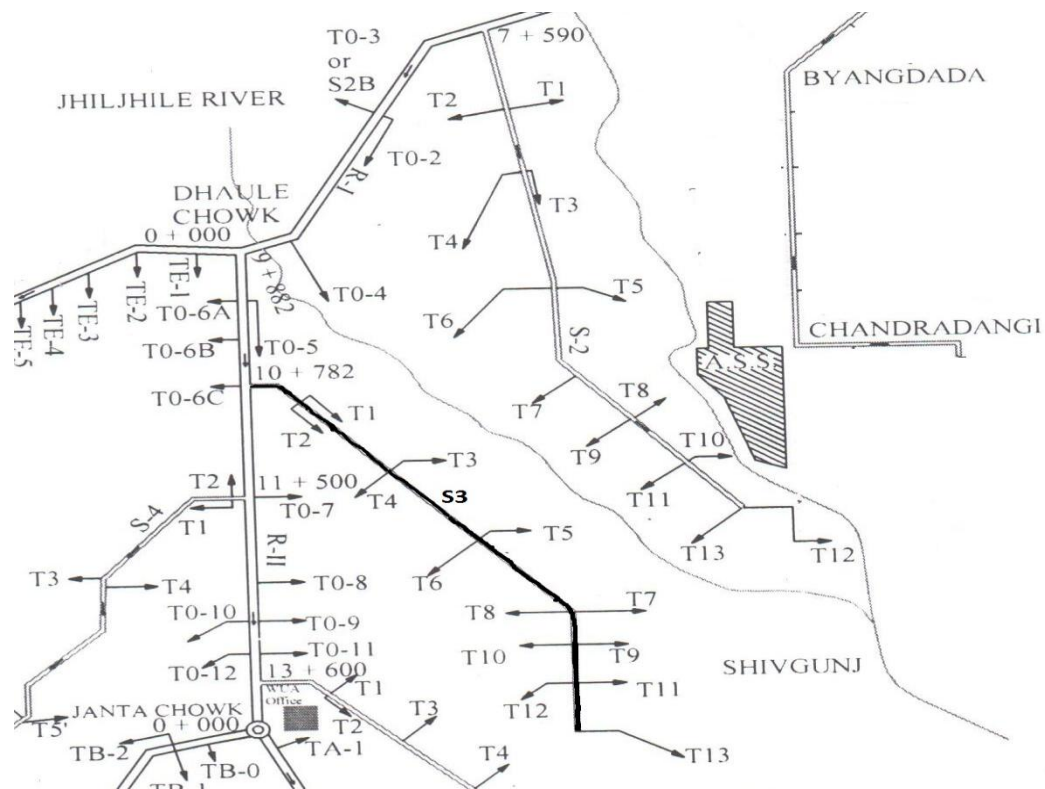
यस प्रतिवेदनमा, सिंचाइ प्रणालीको दिगोपनाको लागि संरचनाहरूको संचालन र मर्मत सम्भारको लागि वार्षिक रुपमा आवश्यक पर्ने लगानीको मात्र अनुमान प्रस्तुत गरिएको छ । प्रस्तुत लगानी बेहोर्नको लागि आवश्यक पर्ने स्रोतको लागि स्रोत संकलन र परिचालन योजना समावेश गरिएको छैन ।

१.६. प्रतिवेदनको ढांचा

यस सम्पत्ति व्यवस्थापन योजना प्रतिवेदनमा आयोजनाको पृष्ठभूमि, S3शाखा नहर उप-प्रणालीको विवरण, जल उपभोक्ता संस्था, सम्पत्ति - सिंचाइ संरचना र अन्य सम्पत्तिको वर्तमान अवस्थाको लेखाजोखा, नहर संचालन तथा मर्मत सम्भारको लागत अनुमान र लागतको वार्षिक विभाजन आदि समावेश गरिएका छन् । साथै, यस प्रतिवेदनमा ४ परिशिष्टहरू - S3 शाखा नहरको संरचनाहरूको वर्तमान अवस्थाको लेखाजोखा, S3 शाखा नहर संग जोडिएका भवनहरू र अन्य सम्पत्तिको वर्तमान अवस्थाको लेखाजोखा, S3 शाखा नहरको नहर संचालन खर्चको विवरण र S3 शाखा नहरको मर्मत सम्भार खर्चको विवरण रहेका छन् ।

२. S3 शाखा नहरको परिचय

शाखा नहर मूल नहरको रिच । को ९+८८२ चेनेज मा इन्टेक रहेको छ । यो शाखाको कमाण्ड क्षेत्रफल २७७ हेक्टर, लम्बाई ३३४० मि. र प्रशाखा ४ वटा रहेको छ । यो शाखाको डिस्चार्ज ४२५ लिटर प्रति सेकेन्ड रहेको छ । यस शाखा भित्र ३०० घर धुरीहरू पानी प्रयोग कर्ता रहेका छन् ।

चित्र: S3 शाखाको बिस्तारित कमाण्ड क्षेत्रफल

२.१. S3 शाखा नहरमा भएका संरचनाहरू

S3 शाखा नहर तथा प्रशाखा नहरमा, शाखा नहर हेड रेगुलेटर गेट, प्रशाखा नहर हेड रेगुलेटर गेट, पार्शल फ्लुम, ड्रप, कल्भर्ट, फुटब्रिज, र लाइनिंग जस्ता संरचनाहरू रहेका छन् । यी संरचनाहरूको नहर बाइज र समष्टिगत परिमाण तालिका १ मा दिइएको छ ।

तालिका १ : S3 शाखा नहरमा भएका नहर बाहेकका संरचनाहरू

क्र. सं.	संरचना	संख्या	कैफियत
१	शाखा नहर हेड रेगुलेटर गेट	१	
२	प्रशाखा नहर हेड रेगुलेटर गेट	१४	
३	पार्शल फ्लुम	१	
४	ड्रप	१०	
५	कल्भर्ट	९	
६	फुटब्रिज	२	
७	लाइनिंग	८ स्थान	निर्माण कार्य पूर्ण रुपमा हुन बाकि

३. जल उपभोक्ता संस्था

सिंचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजनाको सिंचाइ व्यवस्थापन हस्तान्तरण कार्यक्रम अन्तर्गत, सिंचाइ विभाग र जल उपभोक्ता संघ केन्द्रिय समितिको संयुक्त व्यवस्थापनमा संचालित कन्काई सिंचाइ प्रणालीको क्षेत्रमा रहेका मूलनहर बाहेक सबै शाखा नहर, र टर्सरी नहरहरूको सिंचाइ व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेदारी कन्काई सिंचाइ जल उपभोक्ता समितिलाई हस्तान्तरण गरिएको छ ।

जल उपभोक्ता S3 शाखा समितिको वर्तमान कार्यकारिणी समिति यस प्रकार छ :

श्री हस्तराज थेबे	अध्यक्ष
श्री फागुलाल ताजपुरिया	उपाध्यक्ष
श्री प्रेम प्रसाद निरौला	सचिव
श्री बिमला घिमिरे	कोषाध्यक्ष
श्री भानुभक्त मैनाली	सदस्य
श्री श्री प्रसाद मैनाली	सदस्य
श्री टुपेन्द्र सुबेदी	सदस्य
श्री प्रिया कुमारी भट्टराई	महिला सदस्य
श्री हरिमाया खड्का	महिला सदस्य
श्री लोक बहादुर रोक्का	साधारण सभा सदस्य

यस शाखा भित्र ६ प्रशाखा समितिहरूमा ६५ उपभोक्ताहरू रहेका छन्।

३.१ प्रशाखा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

- समितिको वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तयार गर्ने, सो को कार्यन्वयन गर्ने र कृषक सभामा प्रतिबेदन पेश गर्ने ।
- समितिको वार्षिक प्रतिबेदन र आय व्ययको प्रतिबेदन समेत कृषक सभाबाट पारित गराई सम्बन्धित शाखा समिति र मूल समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- प्रशाखा अन्तर्गतका उपभोक्ताहरूबाट उठाउनु पर्ने सदस्यता शुल्क, चन्दा, जरिवाना र अन्य रकम उठाउने ।
- उपभोक्ताहरूबाट उठाउनु पर्ने सिचाई सेवा शुल्क तथा अन्य शुल्क नियमानुसार उठाउने
- सिचाई नहुने जग्गाको लागतकट्टा गर्नका लागि मूल समिति मार्फत सिचाई कार्यालयलाई सिफारिस गर्ने र सिंचित क्षेत्रको अभिलेख राख्ने
- साधारण सभाबाट पारित भएका निर्णयहरू, नीति, नियमहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यन्वयन गर्ने गराउने
- कामको प्रकृति हेरी आवश्यक परेको खण्डमा प्रशाखा अन्तर्गत विभिन्न उपसमितिहरू गठन गरि कार्य विभाजन गरि कार्यन्वयन गराउने यसरी उपसमितिहरू गठन गर्दा प्रशाखा समितिका पदाधिकारी वा कार्यकारी सदस्यहरू मध्ये कुनै एक जनाको संयोजकत्वमा प्रशाखा भित्रका उपभोक्ताहरू मध्ये दुइ जना समावेश गरि प्रत्येक उपसमितिमा बढीमा तिन जना रहने व्यवस्था मिलाउने
- यस प्रणालीका संरचनाहरू र सम्बद्ध सम्पत्तिहरूको उचित संरक्षण, मर्मत संभार गर्नका लागि स्रोत संकलन गरि परिचालन गर्ने
- प्रशाखा नहर अन्तर्गत पानी बाडफाइ, वितरण व्यवस्था मिलाउने र पानी दुरुप्रयोग हुन नदिने
- आफ्नो क्षेत्र भित्रका कृषकहरूलाई सक्रिय बनाई सिचाई कार्यक्रम संचालन गर्ने
- मूल समिति र शाखा समितिको निर्णय र निर्देशन कार्यन्वयन गर्ने, गराउने
- विभिन्न बालीको लागि पानी वितरण तालिका बनाउन मूल समिति र शाखा समितिलाई सहयोग गर्ने र तालिना अनुसार पानीको बिताराणको व्यवस्था गर्ने
- आफ्नो क्षेत्र भित्रको नहर काट्ने र अन्य क्षति पुराउने व्यक्तिलाई दण्ड जरिवाना गर्ने

- प्रशाखा नहरको मर्मत सुधार काममा सहभागी नहुने उपभोक्ताहरूलाई दण्ड जाखिवाना गर्ने
- कुनै पदाधिकारी वा सदस्यको पद पदवधि वाकी रहदै कुनै कारणले रिक्त हुन् गएमा कृषक सभा नभए सम्मको लागि प्रशाखा समितिले वाकी सदस्यहरू मध्येबाट सो पदाधिकारी र जल उपभोक्ताहरूबाट सदस्यका पदमा मनोनित गर्नेछ
- कृषकहरूको आपसी सहमतिबाट प्रशाखाबाट पर्इनी (फिल्ड च्यानल) बनाउने र सुरक्षा तथा मर्मत संभार गर्ने
- प्रशाखा नहर भित्र पालो प्रणाली अनुसार सिचाई गर्नु पर्ने भएमा पालो समय र मितिको जानकारी सबै कृषकलाई दिई सोहि अनुसार निर्धारित पर्इनिबाट सिचाई गर्ने व्यवस्था मिलाउने
- आफ्नो पालो बिपरित प्रयोग गर्ने व्यक्तिहरू माथि उचित कारबाही गर्ने

३.२ शाखा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

- सम्बन्धित नहर र स्ट्रकचरहरूको मर्मत सुधार र संचालन, पानी वितरण ब्यबस्थापन गर्ने तथा सो कार्य गर्नका लागि सिचाई कार्यालयबाट मर्मत संभार कार्यको लागि आवश्यक प्राबिधिक सल्लाह लिने ।
- नहर नहरी र भौतिक संरचनाहरू र अन्य सम्बद्ध सम्पत्तिहरूको सुरक्षा गर्ने ।
- आफ्नो क्षेत्र भित्र संरचनाहरू र अन्य संबद्ध सम्पत्तिहरू बीच समन्वयकायम गर्ने ।
- समितिको निर्णय अनुसार शाखा आहारको मर्मत, सुधार र सुरक्षाको व्यवस्था मिलाउने ।
- दफा ४० को उपदफा २ (च) वमोजिम प्राप्त हुने सिचाई सेवा शुल्कको अंश रकम समितिको कोषमा जम्मा गर्ने बुअबस्था मिलाउने ।
- आफ्नो क्षेत्र भित्र सुचारु रूपले कार्य संचालनका लागि आवश्यक परेमा विभिन्न उपसमितिहरू गठन गरि काम गराउने । यसरी उपसमितिहरू गठन गर्दा पदाधिकारी वा कार्यकारी सदस्यहरू मध्ये कुनै एकजनाको संयोजकत्वमा आफ्नो क्षेत्र भित्रका प्रशाखा समितिका पदाधिकारी वा सदस्यहरू समेत समावेश गरि प्रत्येक उपसमितिमा बढीमा ३ जन रहने व्यवस्था मिलौनी ।
- समितिको नाममा कुनै स्रोतबाट आएको पुरस्कार, आर्थिक सहयोग, ऋण र आम्दानीको हिसाब दुरुस्त राख्ने ।
- पानी आउने, बन्द हुने मिति, समय र दिनको जानकारी राखी आफ्नो मातहतका प्रशाखा समितिहरूलाई सुचना दिने ।

- नहर काटने छेक्ने, जथाभाबी पाइप लगाउने, बाध लगाउनेलाई आवश्यक दण्ड जरिवाना गर्ने ।
- शाखासमितिले आफ्नो क्षेत्र भित्रको सम्पूर्ण प्रशाखा समितिहरूलाई प्रशाखा नहर मर्मत संभार तथा पानी वितरण र उपभोग गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिने ।
- पानीको उपलब्धतालाई ध्यानमा राखी उपर्युक्त बालि प्रणाली अपनाई बालि लगाउने प्रबन्ध मिलाउने ।
- मूल समितिको साधारण सभाबाट पारित भएका निर्णयहरू, नीति नियम तथा मूल समितिका निर्देशनहरूलाई प्रभावकारी ढंगबाट कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
- समितिको निर्णय अनुसार गरेको सम्पूर्ण आर्थिक कारोबारको लेखा परिक्षण गराउने ।
- शाखासमितिको आय व्ययको प्रतिवेदन एबम बार्षिक कार्यक्रम शाखा सभामा पेश गरि अनुमोदन गराउने ।
- शाखा सभाबाट पारित भएका नीति नियम, निर्देशन समेत कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।

३.३ जल उपभोक्ता संस्थाको नहर संचालन तथा मर्मत संभार गर्ने कार्यनीति

३.३.१ शाखा नहरको सिल्ट र भग्नी बुट्यान सफा गर्ने

शाखामा सिल्ट सफा गर्दा लाइनिंग भएको भागमा मजदुर लगाएर सफा गरिन्छ भने लाइनिंग नभएको भागमा चाहि मेसिनबाट सफा गरिन्छ । यी सबै कामहरूको रेखदेख समितिकै मान्छेलाई जिम्मा दिइन्छ ।

सिल्ट सफा गर्ने बेलामै झाडी बुट्यान हरू पनि सफा गरिन्छ । यी सबै कामको ज्याला शाखाकै स्रोतबाट परिचालन गरिन्छ ।

यो सफा गर्ने काम वर्षमा एक पटक (चैत/बैशाख) गरिन्छ ।

३.३.२ प्रशाखा नहरको सिल्ट र भग्नी बुट्यान सफा गर्ने

यो शाखाको प्रशाखाहरूको सिल्ट तथा बुट्यान सफा गर्दा प्रशाखाको श्रोत बाटै परिचालन गरिन्छ र नपुगेमा मर्मत शुल्क भनि उपभोक्ताहरूबाटै उठाईन्छ । प्रशाखाहरूको कम गर्दा ठेक्कामा दिएर सफा गरिन्छ ।

यो सफा गर्ने काम वर्षमा एक पटक (चैत/बैशाख) गरिन्छ ।

४. सम्पत्तिको वर्तमान अवस्थाको लेखाजोखा

S3 शाखा नहरका सिंचाइ संरचनाहरू र अन्य सम्पत्तिहरूको तत्कालिन भौतिक अवस्थाको लेखाजोखा तालिका २ मा विश्व बैंक मिशनले स'भावा दिएको १ देखि ५ सम्मको भौतिक

अवस्थाको आधारमा मुल्यांकन गर्नुको सिचाई ब्यबस्थापन हस्तान्तरण सम्झौता पत्र (२०६६)मा उल्लेख गरिएको छे ।

तालिका २ : संरचनाको भौतिक अवस्थाको लेखाजोझण गर्ने आधार

रेटिंग/अवस्था सञ्चक	अवस्था
५	नवनिर्मित र पूरै सेवा दिनसक्ने
४	सामान्यतया ठीक अवस्थामा भएको, नविग्रे-भत्केको, नियमित मर्मत सम्भार मात्र गर्नु पर्ने, अपेक्षित कार्य (सेवा) सन्तोषजनक ढंगले सम्पादन गरेको
३	सामान्यतया ठीक अवस्थामा भएको, केही विग्रे-भत्केको, हेरचाह आवश्यक रहेको, तथापि अपेक्षित कार्य (सेवा) सन्तोषजनक ढंगले सम्पादन गरेको
२	धेरै विग्रे-भत्केको वा क्षतिग्रस्त भएको, मर्मत सम्भारमा ढिलाई भएको कारणले क्षतिग्रस्त, सेवा दिन नसक्ने अवस्थामा पुगेको, तत्काल पुनर्स्थापना गर्नु पर्ने
१	अत्यन्त खराब र दयनीय अवस्थामा रहेको, चालू अवस्थामा नरहेको, सेवा पुनर्बहाली गर्नको लागि आंशिक पुनर्निर्माण वा पूर्ण प्रतिस्थापन गर्नु पर्ने

४.१. सिंचाइ संरचनाहरुको भौतिक अवस्थाको लेखाजोखा

S3 शाखा नहरका सिंचाइ संरचनाहरुको वर्तमान भौतिक अवस्थाको लेखाजोखा परिशिष्ट १ मा दिइएको छ । केही संरचनाहरु बाहेक धेरैजसो संरचनाहरु सामान्यतया ठीक अवस्थामा भएको, नविग्रे-भत्केको, नियमित मर्मत सम्भार मात्र गर्नु पर्ने, अपेक्षित कार्य (सेवा) सन्तोषजनक ढंगले सम्पादन गर्न सक्ने अवस्थामा रहेका छन् ।

४.२. अन्य संरचना र सम्पत्तिहरुको भौतिक अवस्थाको लेखाजोखा

अहिले सम्म कुनै प्रकारको संरचना नरहेको र कार्यालय पनि भाडामा चलाइदै आएको अवस्था छ ।

५. नहर संचालन तथा मर्मत सम्भार खर्च

S3 शाखा नहरको संचालनमा लाग्ने खर्चको लागत अनुमान परिशिष्ट ३ मा दिइएको छ । यस खर्च अन्तर्गत, १५ वटा गेटहरुको नियमित मर्मत सम्भारमा लाग्ने खर्च, १ जना(३ महिनाको लागि) चौकीदारको तलब बापतको खर्च, १ जना चौकीदारको लागि भाडी तथा बुट्यान सरसफाई र सानातिना माटो खन्ने र भर्ने कामका लागि औजार र उपकरणको उपलब्धतामा लाग्ने खर्च, जउस प्रतिनिधि तथा चौकीदारद्वारा शाखा नहरको गस्ती (पैट्रोलिंग) को लागि साइकलको मर्मत खर्च, जउस प्रतिनिधि तथा चौकीदार बीच संचारको लागि खर्च, जउस प्रतिनिधि तथा चौकीदारको लागि स्टेशनरी खर्च र अन्य आवश्यक सामग्री खर्च समावेश गरिएका छन् । नहरको संचालनमा लाग्ने खर्चलाई चालू आर्थिक वर्ष सहित ५ आर्थिक वर्षमा विभाजन गरिएकोछ ।

यसैगरी, S3 शाखा नहरको मर्मत सम्भारमा लाग्ने खर्चको लागत अनुमान परिशिष्ट ४ मा दिइएको छ । यस खर्च अन्तर्गत, S3 शाखा नहरमा भएका संरचनाहरूको मर्मत सम्भारमा लाग्ने खर्चका साथै नहरमा थुप्रिएको सिल्ट र उम्रेका भाडी तथा बुट्यानको सफाईमा लाग्ने खर्च समावेश गरिएका छन् । नहरको मर्मत सम्भारमा लाग्ने खर्चलाई चालू आर्थिक वर्ष सहित ५ आर्थिक वर्षमा विभाजन गरिएको छ । यसका साथै, शाखाको आकस्मिक मर्मत सम्भारको लागि प्रति वर्ष रु. २०००० खर्च छुट्याउने गरी प्रस्ताव गरिएको छ ।

अन्तमा, S3 शाखा नहरको संचालन तथा मर्मत सम्भारमा लाग्ने खर्चको समष्टिगत र वार्षिक विवरण तालिका ३ मा दिइएको छ । यसरी समष्टिगत रूपमा नहर संचालन तथा मर्मत संभार खर्च रु ५९६.२८ प्रति हेक्टर हुन आउछ ।

तालिका ३ : S3 शाखा नहरको संचालन तथा मर्मत सम्भारमा लाग्ने खर्चको समष्टिगत र वार्षिक विवरण

क्र. सं.	विवरण	लगत अनुमान (रु.)	वर्ष १ (रु.)	वर्ष २ (रु.)	वर्ष ३ (रु.)	वर्ष ४ (रु.)	वर्ष ५ (रु.)
१	नहर संचालन खर्च	280000	56000	56000	56000	56000	56000
२	नहर नियमित मर्मत सम्भार खर्च	496000	99200	99200	99200	99200	99200
३	नहरको आकस्मिक मर्मत सम्भार खर्च	50000	10000	10000	10000	10000	10000
	जम्मा नहर संचालन र मर्मत सम्भार खर्च रु.	826000	165200	165200	165200	165200	165200

६. जल उपभोक्ता संस्थाको स्रोत व्यवस्थापन योजना

६.१ सिंचाइ सेवा शुल्कबाट उठेको रकम

सिंचाई सेवा शुल्क राम्रो संग नउठेको पहिलेको वर्ष २०० प्रति बिग्गा दर थियो भने अहिले ३०० प्रति बिग्गा लिगेर उठाइदै छ । अघिल्लो वर्ष २०७२ सालमा रु ९४,६५६ उठेको र यसको १० % कर तिरिएको र बाकीको ४० % मूल समितिलाई २०% प्रशाखालाई र ४० % , शाखालाई स्रोतको रूपमा चलाइदै आएको छ ।

६.२ अन्य क्रियाकलापहरूबाट आयआर्जन भएको रकम

यो शाखामा रहेको मूल नहर को अधिकरण मा रहेको जग्गा शाखाकै अधिकरण मा भैदिए घास ठेक्का लगाएर अन्य स्रोतको रूपमा परिचालन गर्न सकिने थियो ।

७. शाखा र प्रशाखा नहर अर्न्तगतको नहर, नहरी सफा गर्ने निति नियम

- शाखा नहरको सरसफाई वर्षको एक पटक वर्षे बाली पूर्व शाखा समितीले गराउनु पर्दछ ।
- शाखाको सिल्ट सफाई कार्य मेशिन प्रयोग गर्ने गरी र मेशिनले नगर्न सकिने ठाँउमा मानिसबाट गराउनुपर्ने हुन्छ ।
- संरचनाहरूको तल माथि भ्रार, पात सफा गर्ने कार्य तथा साना तिना टुटफुट भए, सडकमा भएको खाल्डा पुर्ने इत्यादी कार्य नियमित रूपमा नियुक्त चौकीदारलाई परिचालन गरी गर्नुपर्ने हुन्छ ।
- शाखा उपशाखा एवं प्रशाखाका हेड रेगुलेटर / कस रेगुलेटर गेटहरूको गिजिङ्ग कार्य वर्षको दुई पटक वर्षे बाली र हिउँदे बाली पूर्व गरिनु पर्दछ ।
- उपरोक्त गेटहरूमा केही मर्मत गर्नुपर्ने भएमा शाखा समितिको दायित्व हुनेछ ।
- शाखाको मर्मत सम्भार कार्यको लागि रकम अभाव भएमा शाखा समितिले आफ्नो मातहतको उपशाखा एवं प्रशाखा समितीहरू सँग क्षेत्रफलको आधारमा श्रम एवं श्रोत जुटाउन माँग गर्न सक्दछ ।
- प्रशाखा एवं कुलो मर्मत सम्भार तथा सञ्चालनको हकमा सम्बन्धित प्रशाखा/कुलो समितीको दायित्व हुनेछ र सम्पूर्ण कार्य क्षेत्रफलका आधारमा श्रमदान परिचालन गरि गर्नुपर्नेछ ।
- प्रशाखा / कुलो समितीले प्रशाखा, कुलो भित्र गरेको श्रमदान वा अन्य श्रोत परिचालनको अभिलेख नियमित रूपमा राखी शाखा तथा उपशाखा समितीलाई जानकारी गराउनु पर्दछ ।

द. निष्कर्ष र सुझाव

S3 शाखा नहरको सिंचाइ व्यवस्थापनको सम्पूर्ण जिम्मेदारी जल उपभोक्ता संस्थाको भएकोले जल उपभोक्ता संस्थाले नहरको संचालन तथा मर्मत सम्भारमा लाग्ने खर्च जुटाउनका लागि सिंचाइ सेवा शुल्क संकलन का अतिरिक्त अन्य सम्पत्तिहरूको उपयोग गरी स्रोत संकलन गर्नु पर्ने प्रस्ताव यस प्रतिवेदनमा गरिएको छ । साथै, प्रतिवेदनमा उल्लेख नगरिएका अन्य स्रोतहरूको परिचालन गरी आय आर्जन गर्न समेत जल उपभोक्ता संस्थालाई सुझाव प्रस्तुत गरिन्छ ।

परिशिष्ट १

कन्काई सिंचाइ प्रणाली
S3 शाखा नहरको संरचनाहरुको वर्तमान अवस्थाको लेखाजोखा

क्र. सं.	संरचना	चेनेज (किमी)	अवस्था सूचक	समस्या/मर्मत सम्भार आवश्यकता	अनुमानित लागत खर्च
	S3				
	हेड रेगुलेटर गेट S3 / दुवै छेउमा लाइनिंग सुरु	०+०००			१४१०.६५
	पार्सल फ्लुम	०+०१०.१			
	कल्भर्ट	०+०६९			
	हेड रेगुलेटर गेट T1	०+०७३.५			८०५
	हेड रेगुलेटर गेट T2	०+०७३.५			८०५
	ड्रप	०+०७६			
	दुवै छेउमा लाइनिंग अन्त्य	०+११४			
	देब्रे छेउमा लाइनिंग सुरु	०+३३०			
	फुट ब्रिज	०+४७५.१			
	कल्भर्ट	०+६२७.७			
	हेड रेगुलेटर गेट T3	०+६३४.२			८०५
	हेड रेगुलेटर गेट T4	०+६३४.२			८०५
	ड्रप	०+६३६.७			
	ड्रप	०+७६२			
	फुट ब्रिज	०+७७३			
	देब्रे छेउमा लाइनिंग अन्त्य	०+८५१			
	कल्भर्ट	१+११५.६			
	हेड रेगुलेटर गेट T5	१+१२०.१			८०५
	हेड रेगुलेटर गेट T6	१+१२०.१			८०५
	ड्रप	१+१२२.६			
	दुवै छेउमा लाइनिंग सुरु	१+४४२.६			
	देब्रे छेउमा लाइनिंग सुरु / दुवै छेउमा लाइनिंग अन्त्य	१+४४७.६			
	दुवै छेउमा लाइनिंग सुरु / देब्रे छेउमा लाइनिंग अन्त्य	१+६६२.६			
	दुवै छेउमा लाइनिंग अन्त्य	१+६९२.६			
	कल्भर्ट	१+८१२.६			
	हेड रेगुलेटर गेट T7	१+८१९.६			८०५
	हेड रेगुलेटर गेट T8	१+८१९.६			८०५

	ड्रप	१+८२२.६			
	कल्भर्ट		२+२२२.६		
	हेड रेगुलेटर गेट T9		२+२३२.६		८०५
	हेड रेगुलेटर गेट T10		२+२३२.६		८०५
	ड्रप		२+२३५.६		
	रेक्टेंगुलर लाइनिंग सुरु		२+३९२		
	कल्भर्ट / रेक्टेंगुलर लाइनिंग अन्त्य		२+३९२		
	रेक्टेंगुलर लाइनिंग सुरु		२+५८४		
	कल्भर्ट / रेक्टेंगुलर लाइनिंग अन्त्य		२+७३४		
	हेड रेगुलेटर गेट T11		२+७३९		८०५
	हेड रेगुलेटर गेट T12		२+७३९		८०५
	ड्रप		२+७४२		
	देब्रे छेउमा लाइनिंग सुरु		२+७८४		
	देब्रे छेउमा लाइनिंग अन्त्य / ड्रप		२+८३४		
	ड्रप		२+९३४		
	कल्भर्ट		२+९३९		
	ड्रप		३+९३४		
	कल्भर्ट		३+३३४		
	हेड रेगुलेटर गेट T13		३+३४०		८०५
	हेड रेगुलेटर गेट T14		३+३४०		८०५
					१२६८०.६५

*उक्त गेट मर्मतको लागि बिडिंग कन्काई सिचाई ब्यबस्थापन डिभिजन ले गरिसकेको र मर्मत कार्य हुन बाकी रहेको

सिल्ट साफको कुल लागत अनुमान

क्र. सं.	शाखाको नाम	लम्बाई	अनुमानित चौडाई	अनुमानित उचाई	अनुमानित आयतन	दर	जम्मा रकम	कैफियत
१	S3	२१७५	१	०.१५	३२६.२५	८०	२६१००	मेसिन बाट
२	“	११६५	१	०.१५	१७४.७५	३६०.६८	६३०२८.८३	मजदुर बाट
	जम्मा						८९१२८.८३	(१)+(२) मजदुरको लागत शाखाले बेहोर्ने

परिशिष्ट २

कन्काई सिंचाइ प्रणाली
S3 शाखा नहर संग जोडिएका भवनहरु र अन्य सम्पत्तिको वर्तमान
अवस्थाको लेखाजोखा

क्र. सं.	संरचना	चेनेज (किमी)	अवस्था सूचक	समस्या/मर्मत सम्भार आवश्यकता	अनुमानित लागत खर्च
(क)	प्रयोगमा नरहेको जग्गा				
	शाखाको अधिकारणमा पर्ने जग्गा			शाखाको उपभोगमा नरहेको	

परिशिष्ट ३

कन्काई सिंचाइ प्रणाली
S3 शाखा नहरको नहर संचालन खर्चको विवरण

क्र. सं.	विवरण	लगत अनुमान (रु.)	वर्ष १ (रु.)	वर्ष २ (रु.)	वर्ष ३ (रु.)	वर्ष ४ (रु.)	वर्ष ५ (रु.)
1	गेट मर्मत सम्भार (१५ वटा)	65000	13000	13000	13000	13000	13000
2	१ जना (३ महिनाको का लागि) चौकीदारहरुको तलब	187500	37500	37500	37500	37500	37500
3	चौकीदारहरुको लागि भाडी तथा बुट्यान सरसफाई र सानातिना माटो खन्ने र भर्ने कामका लागि औजार र उपकरणको उपलब्धता	5000	1000	1000	1000	1000	1000
4	जउस प्रतिनिधि र चौकीदारद्वारा शाखा र सेकण्ड्री नहरको गस्ती (पेट्रोलिंग) को लागि साइकलको मर्मत खर्च	5000	1000	1000	1000	1000	1000
5	जउस प्रतिनिधि र चौकीदार बीच संचारको लागि खर्च	10000	2000	2000	2000	2000	2000
6	जउस प्रतिनिधि र चौकीदारको लागि स्टेशनरी खर्च	2500	500	500	500	500	500
7	जउस प्रतिनिधि र चौकीदारको लागि अन्य आवश्यक सामग्री खर्च	5000	1000	1000	1000	1000	1000
	जम्मा (रु.)	280000	56000	56000	56000	56000	56000

परिशिष्ट ४

कन्काई सिंचाइ प्रणाली प्रथम चरण
S3 शाखा नहरको मर्मत सम्भार खर्चको विवरण

क. सं.	संरचना	चेनेज (किमी)	अनुमानित लागत खर्च	वर्ष १ (रु.)	वर्ष २ (रु.)	वर्ष ३ (रु.)	वर्ष ४ (रु.)	वर्ष ५ (रु.)
(क)	S3 को नहर शाखाको खर्च विवरण							
१	विभिन्न संरचना मर्मत संभार		50000	10000	10000	10000	10000	10000
२	सिल्ट तथा झाडी बुट्यान सफा गर्ने कार्य		446000	89200	89200	89200	89200	89200
३	आकस्मिक खर्च		50000	10000	10000	10000	10000	10000
	कुल जम्मा		546000	109200	109200	109200	109200	109200